

3. OCENA SYTUACJI FINANSOWEJ PRZEDSIĘBIORSTWA

Podstawowe przepływy gospodarcze (towarowe, ludzkie, majątkowe) wyrażane są w formie pieniężnej. Przychody każdej firmy, ponoszone koszty i osiągnięte efekty, zarówno małego gospodarstwa, jak i dużego koncernu spożywczego określa się wartościowo. Dlatego analiza finansowa przedsiębiorstwa jest ważna. Podstawą tej analizy jest bilans oraz rachunek wyników (rachunek zysków i strat). Na ich podstawie sporządzany jest rachunek przepływów pieniężnych. Te trzy sprawozdania dostarczają podstawowych informacji dla analizy finansowej przedsiębiorstwa. Umożliwiają obliczenie wielu wskaźników, które następnie są wykorzystywane do:

- porównania jednostek w ramach danej branży czy gałęzi gospodarki,
- analizy trendu, w której wybrane parametry szacuje się na podstawie danych z lat minionych.

Prowadzący gospodarstwa rolne w Polsce nie są zobligowani do prowadzenia rachunkowości lub jakiegokolwiek sprawozdawczości. Ustawa o rachunkowości obowiązek ten nakłada tylko na gospodarstwa rolne posiadające osobowość prawną oraz te, w których wartość sprzedaży przekracza 400 tys. euro [Ustawa o rachunkowości z dnia 29.09.1994]. Ponadto, wymóg prowadzenia rachunkowości wprowadzono w przypadku rolników, którzy zaciągnęli kredyty wspierane przez Agencję Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa (ARiMR). Z tego tytułu zastosowanie analizy finansowej w gospodarstwach rolniczych jest ograniczone.

W polityce rolnej Unii Europejskiej istotną rolę odgrywa system rachunkowości rolnej FADN (Farm Accountancy Data Network – Sieć danych rachunkowości gospodarstw rolnych). W Polsce dla potrzeb tego systemu rachunkowość prowadzi około 12 tys. gospodarstw. Dzięki temu możliwe jest sporządzanie sprawozdań finansowych dla tych jednostek gospodarczych. Bilans i rachunek przepływów pieniężnych według metodologii FADN nie różni się zasadniczo od wykonywanych w innych podmiotach. Jedynie rachunek wyników ma odmienną strukturę, ponieważ zasadniczą kategorią wynikową w gospodarstwach rolniczych jest dochód z gospodarstwa.

3.1. Wstępna analiza bilansu majątkowego

Bilans to zestawienie wartości środków, jakimi dysponuje przedsiębiorstwo oraz źródeł pochodzenia (finansowania) tych środków, czyli dwustronne zestawienie aktywów i pasywów przedsiębiorstwa (tab. 11).

Zgodnie z obowiązującym prawem polskie przedsiębiorstwa nie będące bankami i ubezpieczycielami sporządzają bilans według zwiększającego się stopnia płynności po stronie aktywów i wymagalności po stronie pasywów. Bilans stanowi obraz statyczny przedsiębiorstwa. Jest zarówno dokumentem księgowym, jak i sprawozdaniem finansowym, ponieważ zawiera informacje o stanie majątkowym i sytuacji finansowej jednostki gospodarczej.

Analiza wstępna bilansu może być prowadzona w ujęciu statycznym i dynamicznym. Ujęcie statyczne polega na badaniu struktury majątku przedsiębiorstwa i źródeł jego finansowania w wybranym momencie czasu. Ujęcie dynamiczne pozwala ocenić kierunki zmian struktury oraz dynamikę poszczególnych aktywów i pasywów przez porównanie danych z

Tabela 11. Przykładowy bilans przedsiębiorstwa

Wyszczególnienie	Stan na: [tys. zł]	
	31.12.2005	31.12.2006
A. AKTYWA TRWAŁE	7 038,7	7 089,7
I. Wartości niematerialne i prawne		
II. Rzeczowe aktywa trwałe	7 038,7	6 237,7
1. Środki trwałe	7 038,7	6 237,7
a) budynki, lokale i obiekty inżynierii lądowej i wodnej	2 778,2	2 403,2
b) urządzenia techniczne i maszyny	3 425,0	3 082,5
c) środki transportu	835,5	752,0
III. Należności długoterminowe	0,0	0,0
IV. Inwestycje długoterminowe	0,0	852,0
a) inne inwestycje długoterminowe	0,0	852,0
V Długoterminowe rozliczenia międzyokresowe	0,0	0,0
B. AKTYWA OBROTOWE	11 261,4	14 997,0
I. Zapasy	8 479,7	11 187,7
1. Materiały	920,4	875,4
2. Półprodukty i produkty w toku	1 134,2	984,0
3. Produkty gotowe	6 045,5	8 749,0
4. Towary	379,6	579,3
II. Należności krótkoterminowe	2 573,9	3 524,0
1. Należności od jednostek powiązanych		
a) z tytułu dostaw i usług, o okresie spłaty:		
– do 12 miesięcy	2 135,8	3 142,9
2. Należności od pozostałych jednostek		
a) z tytułu dostaw i usług, o okresie spłaty:		
– do 12 miesięcy	438,1	381,1
III. Inwestycje krótkoterminowe	207,8	285,3
1. Krótkoterminowe aktywa finansowe		
a) środki pieniężne i inne aktywa pieniężne		
– środki pieniężne w kasie i na rachunkach	207,8	285,3
IV. Krótkoterminowe rozliczenia międzyokresowe		
AKTYWA RAZEM	18 300,1	22 086,7

Tabela 11. c.d

Wyszczególnienie	Stan na: [tys. zł]	
	31.12.2005	31.12.2006
A. KAPITAŁ (FUNDUSZ) WŁASNY	9 914,4	11 069,5
I. Kapitał (fundusz) podstawowy	781,0	781,0
II. Należne wpłaty na kapitał podstawowy (wielkość ujemna)		
III. Udziały (akcje) własne (wielkość ujemna)		
IV. Kapitał (fundusz) zapasowy	4 530,6	4 943,4
V. Kapitał (fundusz) z aktualizacji wyceny	3 958,3	3 858,2
VI. Pozostałe kapitały (fundusze) rezerwowe	19,8	0,0
VII. Zysk (strata) z lat ubiegłych		
VIII. Zysk (strata) netto	624,7	1 486,9
IX. Odpisy z zysku netto w ciągu roku obrotowego (wielkość ujemna)		
B. ZOBOWIĄZANIA I REZERWY NA ZOBOWIĄZANIA	8 385,7	11 017,2
I. Rezerwy na zobowiązania		
II. Zobowiązania długoterminowe	375,0	160,0
1. Wobec pozostałych jednostek		
a) kredyty i pożyczki	375,0	160,0
III. Zobowiązania krótkoterminowe	7 325,3	7 497,4
1. Wobec jednostek powiązanych		
a) z tytułu dostaw i usług, o okresie wymagalności:		
– do 12 miesięcy	7 066,0	7 250,6
2. Wobec pozostałych jednostek		
a) z tytułu podatków, ceł, ubezpieczeń i innych świadczeń	183,9	174,3
b) z tytułu wynagrodzeń	75,4	72,5
IV. Rozliczenia międzyokresowe	685,4	3 359,8
1. Inne rozliczenia międzyokresowe		
– krótkoterminowe	685,4	3 359,8
PASYWA RAZEM	18 300,1	22 086,7

Źródło: opracowanie własne.

kilku kolejnych lat. Ponadto, analiza wstępna może być realizowana w dwóch układach: pionowym i poziomym.

Analiza pionowa ma na celu zbadanie dynamiki i struktury poszczególnych składników aktywów i pasywów, czyli ustalenie zmian w wartości poszczególnych składników oraz zmian ich udziału w sumie bilansowej.

Przykład 20.

Dokonano analizy struktury majątku przedsiębiorstwa oraz zmian w tej strukturze na podstawie danych z tabeli 11.

Wyszczególnienie	Struktura [%]		Zmiana	
	31.12.2005	31.12.2006	wartości	%
A. AKTYWA TRWAŁE	38,5	32,1	51,0	0,7
I. Wartości niematerialne i prawne				
II. Rzeczowe aktywa trwałe	38,5	28,2	-801,0	-11,4
1. Środki trwałe	38,5	28,2	-801,0	-11,4
a) budynki, lokale i obiekty inżynierii lądowej i wodnej	15,2	10,9	-375,0	-13,5
b) urządzenia techniczne i maszyny	18,7	14,0	-342,5	-10,0
c) środki transportu	4,6	3,4	-83,5	-10,0
III. Należności długoterminowe				
IV. Inwestycje długoterminowe		3,9	852,0	
a) inne inwestycje długoterminowe		3,9	852,0	
V Długoterminowe rozliczenia międzyokresowe				
B. AKTYWA OBROTOWE	61,5	67,9	3 735,6	33,2
I. Zapasy	46,3	50,7	2 708,0	31,9
1. Materiały	5,0	4,0	-45,0	-4,9
2. Półprodukty i produkty w toku	6,2	4,5	-150,2	-13,2
3. Produkty gotowe	33,0	39,6	2 703,5	44,7
4. Towary	2,1	2,6	199,7	52,6
II. Należności krótkoterminowe	14,1	16,0	950,1	36,9
1. Należności od jednostek powiązanych				
a) z tytułu dostaw i usług, o okresie spłaty:				
– do 12 miesięcy	11,7	14,2	1 007,1	47,2
2. Należności od pozostałych jednostek				
a) z tytułu dostaw i usług, o okresie spłaty:				
– do 12 miesięcy	2,4	1,7	-57,0	-13,0
III. Inwestycje krótkoterminowe	1,1	1,3	77,5	37,3
1. Krótkoterminowe aktywa finansowe				
a) środki pieniężne i inne aktywa pieniężne				
– środki pieniężne w kasie i na rachunkach	1,1	1,3	77,5	37,3
IV. Krótkoterminowe rozliczenia międzyokresowe				
AKTYWA RAZEM	100,0	100,0	3 786,6	20,7

W analizowanym przedsiębiorstwie:

- wartość majątku w 2006 roku wzrosła o 20,7 pp.; wynikało to ze wzrostu wartości majątku obrotowego z 11 261,4 do 14 997,0 tys. zł,
- w strukturze majątku dominował majątek obrotowy, który na koniec 2006 roku stanowił 2/3 wartości aktywów,
- wartość majątku trwałego zwiększyła się tylko o 51 tys. zł, ale jego udział w strukturze aktywów zmniejszył się o 6,4 pp.,
- w majątku trwałym dominowały urządzenia techniczne i maszyny, budynki oraz środki transportu; w 2006 roku ich udział w wartości aktywów zmniejszył się o ponad 10 pp.,
- przedsiębiorstwo nie posiadało wartości niematerialnych i prawnych oraz należności długoterminowych; w 2006 roku rozpoczęło jednak inwestycje długoterminowe o wartości 852 tys. zł, które stanowiły 3,9% sumy aktywów,

- w majątku obrotowym dominowały zapasy, które w 2005 roku stanowiły 46,3% aktywów, a rok później 50,6% wartości majątku,
- największy udział w zapasach stanowiły produkty gotowe; w 2006 roku ich wartość wzrosła o 44,7 pp.,
- duży wzrost odnotowano w zakresie należności krótkoterminowych od jednostek powiązanych; w 2006 roku ich wartość zwiększyła się aż o 1007,1 tys. zł, czyli o 47,2 pp.; zmniejszyły się natomiast o 13 pp. należności od pozostałych jednostek,
- udział środków pieniężnych w kasie i na rachunku bankowym był mały; na koniec 2005 roku stanowiły one zaledwie 1,1%, a na koniec 2006 roku 1,3% wartości majątku,
- z analizy struktury majątku wynika, że wystąpiły niekorzystne zmiany w zakresie aktywów. Zwiększyły się zapasy produktów gotowych oraz wzrosły należności od jednostek powiązanych.

Analiza pozioma polega na badaniu powiązań między poszczególnymi składnikami aktywów i pasywów, a zwłaszcza umożliwia ocenę wyposażenia jednostki w kapitały własne i obce oraz ocenę zdolności płatniczej przedsiębiorstwa. Wstępna analiza bilansu przedsiębiorstwa obejmuje zatem badanie:

- struktury majątkowej na podstawie wskaźników struktury aktywów, która informuje o sposobie zaangażowania kapitału przedsiębiorstwa,
- struktury kapitałowej, przez ustalenie wskaźników struktury pasywów,
- struktury kapitałowo-majątkowej, czyli powiązań pomiędzy poszczególnymi pozycjami aktywów i pasywów.

W badaniu struktury majątku przedsiębiorstwa najważniejsze jest określenie wskaźników wyposażenia przedsiębiorstwa w trwałe i obrotowe składniki majątku (tab. 12).

Tabela 12. Wskaźniki wyposażenia przedsiębiorstwa w środki gospodarcze

Nazwa wskaźnika	Sposób obliczenia
Udział trwałych składników majątku w aktywach ogółem	$\frac{\text{Majątek trwały}}{\text{Aktywa ogółem}} \times 100\%$
Udział niematerialnych składników majątku w aktywach ogółem	$\frac{\text{Niematerialne składniki majątku}}{\text{Aktywa ogółem}} \times 100\%$
Udział rzeczowych składników majątku w aktywach ogółem	$\frac{\text{Rzeczowe składniki majątku}}{\text{Aktywa ogółem}} \times 100\%$
Udział majątku obrotowego w aktywach ogółem	$\frac{\text{Majątek obrotowy}}{\text{Aktywa ogółem}} \times 100\%$
Udział zapasów w aktywach ogółem	$\frac{\text{Zapasy}}{\text{Aktywa ogółem}} \times 100\%$
Udział należności krótkoterminowych w aktywach ogółem	$\frac{\text{Należności krótkoterminowe}}{\text{Aktywa ogółem}} \times 100\%$
Udział środków pieniężnych w aktywach ogółem	$\frac{\text{Środki pieniężne}}{\text{Aktywa ogółem}} \times 100\%$

Źródło: Grontkowska 2000, Siudek 2004.